

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Типові дії працівників Національної поліції
України при проведенні футбольних матчів

Методичні рекомендації

Харків
2019

УДК 342.951: 351.82
ББК 67.9(4УКР)301.1
Т 43

*Рекомендовано до друку
Науково-методичною радою Харківського національного університету
внутрішніх справ (протокол № 1 від 24 січня 2019 р.)*

Рецензенти:

Салманова О. Ю. – завідувач кафедри адміністративного права та процесу, доктор юридичних наук, професор.

Резанов С. А. – інспектор відділу МСЕК УОАЗОР ГУНП в х/о, кандидат юридичних наук, доцент.

Авторський колектив:

Безпалова О. І. (д-р юрид. наук, проф.); Кікінчук В. В. (канд. юрид. наук); Кушенко В. О.; Марчук М. І. (канд. юрид. наук, доц.); Орлова Т. А. (канд. юрид. наук, доц.); Панова О. О. (канд. юрид. наук, доц.); Прокопенко О. Ю. (д-р юрид. наук, стар. наук.спів.); Селюков В. С. (канд. юрид. наук); Смола Р. М.

Т43 Типові дії працівників Національної поліції України при проведенні футбольних матчів : методичні рекомендації / О. І. Безпалова, О. Ю. Прокопенко та ін.; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2019. 60 с.

Дані рекомендації розроблені відповідно до рішення Науково-методичної ради ХНУВС від 26.12.2018 року № 12 з метою організаційно-правового забезпечення діяльності органів та підрозділів Національної поліції України при проведенні футбольних матчів, передбачених Стратегією розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, схваленою розпорядженням КМУ від 15.11.2017 №1023-р.

В них розглядаються загальні положення забезпечення публічної безпеки та порядку при проведенні футбольних матчів, охарактеризовано типові ситуації, які трапляються під час проведення футбольних матчів.

УДК 342.951: 351.82
ББК 67.9(4УКР) 301.1

© О. І. Безпалова, О. Ю. Прокопенко та ін., 2019

Зміст

ВСТУП	4
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ФУТБОЛЬНИХ МАТЧІВ	5
2. ТИПОВІ СИТУАЦІЇ, ЯКІ ТРАПЛЯЮТЬСЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ФУТБОЛЬНИХ МАТЧІВ	11
2.1. Дії поліцейського, який виявив проведення спонтанного мирного зібрання	11
2.2. Дії поліцейського з забезпечення публічного порядку та безпеки під час масштабних масових заходів	11
2.3. Дії поліцейського у нештатних ситуаціях під час масових заходів:	12
2.4. Дії поліцейського, який виявив ускладнення під час проведення масового заходу	12
2.5. Бойовий порядок поліцейських під час захисту при діях у малих підрозділах (групах):	13
2.6. Порядок дій працівників Національної поліції України у випадках виявлення вибухових пристроїв на території проведення футбольних матчів	13
2.7. Порядок дій працівників Національної поліції України при перевірці анонімних та неправдивих повідомлень про замінування території проведення футбольних матчів	21
2.8. Особливості тактики огляду території проведення футбольних матчів при виявленні вибухового пристрою, вибухівки чи інших засобів масового ураження	26
3. РОЗ'ЯСНЕННЯ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ ОСОБИ — ПРАВОПОРУШНИКУ	38
4. СКЛАДИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЗА ЯКИМИ УПОВНОВАЖЕНИЙ СПІВРОБІТНИК ПОЛІЦІЇ МАЄ ПРАВО СКЛАДАТИ ПРОТОКОЛИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК І ГРОМАДСЬКУ БЕЗПЕКУ	41
5. ВИМОГИ, ЩО ВИСУВАЮТЬСЯ ДО ПРОТОКОЛУ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ	46
6 ДОСТАВЛЕННЯ ПОРУШНИКА	50
7. АДМІНІСТРАТИВНЕ ЗАТРИМАННЯ (порядок його здійснення)	53
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	57

Вступ

Труднощі соціально-економічного і політичного розвитку нашого суспільства на його перехідному етапі, соціальна структура, що складається, відмінності економічних, національних, релігійних, політичних та інших інтересів закономірно обумовлюють появу вогнищ напруженості і конфліктів. Серед них особливе місце займають масові безлади. Це пояснюється їх підвищеною громадською небезпекою, тим, що масові безлади тягнуть руйнування основ суспільства, дестабілізацію обстановки, падіння авторитету органів державної влади і управління, дезорганізують роботу підприємств, організацій, транспорту. В результаті масових безладів заподіюється значний матеріальний збиток, в регіоні різко погіршується криміногенна ситуація. Слід враховувати і те, що ці злочини мають стійку тенденцію до зростання, стають масштабнішими, отримують чітку організацію, зростає тяжкість їх наслідків.

Одним з найбільш розповсюджених місць, де часто відбуваються масові безлади, є футбольний матч. Саме з урахуванням особливостей зростання кількості правопорушень під час даного заходу проведення футбольного матчу набуває статусу надзвичайної події, під час якої задля ефективного забезпечення правопорядку вводиться посилений режим несення служби органами та підрозділами Національної поліції України.

Успішне вирішення оперативно-службових завдань під час забезпечення публічної безпеки та порядку при проведенні футбольного матчу не лише дозволить зменшити вчинення адміністративних правопорушень та кримінальних злочинів, а й ефективно сприятиме зростанню рівня довіри населення до правоохоронних органів, виробленню стійкого психоемоційного клімату захищеності населення.

Саме тому виникла нагальна потреба в розробці методичних рекомендацій щодо типових дій працівників Національної поліції України при проведенні футбольних матчів.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ФУТБОЛЬНИХ МАТЧІВ

Футбольний матч проводиться на території спортивної споруди, призначеної для занять футболом.

Під час проектування, будівництва, реконструкції, утримання та експлуатації спортивної споруди, призначеної для занять футболом, повинні дотримуватися вимоги щодо її безпеки, встановлені відповідно до закону.

Вимоги щодо безпеки спортивної споруди, зокрема, передбачають:

1) відповідність технічного стану споруди її цільовому призначенню;

2) наявність інфраструктури, необхідної для забезпечення громадського порядку та громадської безпеки, у тому числі для надання невідкладної допомоги;

3) відповідність споруди нормам пожежної безпеки, будівельно-архітектурним, санітарно-гігієнічним, екологічним нормам.

Кожна спортивна споруда, призначена для занять футболом, повинна відповідати таким критеріям:

1) мати розроблені та затверджені у встановленому законодавством порядку стратегію забезпечення громадського порядку та громадської безпеки, правила (інструкції) дотримання громадського порядку та громадської безпеки (у тому числі правила поведінки глядачів), план евакуації;

2) мати приміщення (не менше двох) з функцією пункту невідкладної або першої медичної допомоги з необхідним обладнанням та легким доступом з приміщень споруди і прилеглої території;

3) передбачати чіткий розподіл глядацьких місць на відокремлені частини (сектори);

4) мати відокремлену ложу для почесних гостей з окремим входом;

5) бути обладнаною системою відеоспостереження за територією споруди і прилеглими територіями, а також технічними засобами фіксації результатів відеоспостереження;

6) бути обладнаною системою громадського оповіщення;
7) бути обладнаною диспетчерським пунктом з можливістю управління системою відеоспостереження, телефонним зв'язком та системою гучного мовлення;

8) бути обладнаною інформаційними табло та стендами з правилами поведінки глядачів, планом евакуації (українською та англійською мовами);

9) передбачати шляхи проїзду спеціальної техніки, у тому числі автомобілів органів Національної поліції, швидкої медичної допомоги та підрозділів цивільного захисту, а також місця для їх паркування;

10) мати обладнання, необхідне для використання електронного квитка, у тому числі систему турнікетів;

11) мати кімнати зберігання або камери схову предметів, заборонених для пронесення на територію споруди, у разі їх вилучення;

12) мати приміщення для роботи поліцейських та окреме приміщення для тимчасового тримання правопорушників на час проведення футбольного матчу;

13) мати приміщення для роботи координаційного штабу.

З метою забезпечення громадського порядку та громадської безпеки відповідно до закону до спортивних споруд можуть встановлюватися також інші критерії.

Особливостями забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою до проведення футбольних матчів є такі:

1. Забезпечення громадського порядку та громадської безпеки при підготовці до проведення футбольного матчу здійснюється на підставі стратегії забезпечення громадського порядку та громадської безпеки спортивної споруди, а також плану забезпечення громадського порядку та громадської безпеки під час футбольного матчу.

2. Стратегія забезпечення громадського порядку та громадської безпеки затверджується у встановленому законодавством порядку щодо кожної спортивної споруди окремо і переглядається не рідше одного разу на три роки.

3. На підставі стратегії забезпечення громадського порядку та громадської безпеки перед кожним футбольним матчем у встановленому законодавством порядку розробляється план забезпечення громадського порядку та громадської безпеки під час

футбольного матчу, у якому передбачаються забезпечення належних технічних норм, медичного обслуговування, евакуації, розподіл обов'язків між операторами спортивної споруди, організаторами матчу і спеціальними суб'єктами забезпечення громадського порядку та громадської безпеки.

У відповідності до Порядку організації робіт із забезпечення громадського порядку та громадської безпеки під час проведення футбольних матчів завданнями органів Національної поліції є:

1) забезпечення громадського порядку на прилеглий до спортивної споруди території, шляхах евакуації глядачів та в громадських місцях населеного пункту, в якому проводиться футбольний матч, до, під час та після закінчення матчу, а також на маршрутах руху організованих груп глядачів;

2) розроблення з урахуванням ступеня ризику, отриманої інформації про очікувану чисельність глядачів і оперативної обстановки в день проведення футбольного матчу плану заходів щодо забезпечення громадського порядку та громадської безпеки із зазначенням чисельності сил і засобів органів Національної поліції, що залучаються для здійснення зазначених заходів, їх розстановки на відповідній території, а також резерву сил і засобів для застосування в разі вчинення глядачами протиправних дій, що загрожують життю та здоров'ю людей, зокрема, на території спортивної споруди;

3) своєчасне встановлення з урахуванням оперативної обстановки, але не пізніше ніж за чотири години до початку футбольного матчу, контролю за прилеглою до спортивної споруди територією;

4) реагування на протиправні дії глядачів безпосередньо на трибунах спортивної споруди та припинення таких дій за письмовим зверненням організаторів футбольного матчу чи керівника служби безпеки в разі неможливості їх припинення силами служби безпеки спортивної споруди (футбольного клубу) та обслуговуючого персоналу. У бланку такого звернення, що розробляється оператором спортивної споруди за участю представника відповідного органу Національної поліції, повинна бути передбачена можливість внесення прізвища та ініціалів представника органу Національної поліції, до якого воно адресоване, дати і часу звернення, прізвища та ініціалів працівника служби безпеки

спортивної споруди (футбольного клубу) та проставлення його підпису.

Рішення про введення на територію спортивної споруди, у тому числі на її трибуни, поліцейських приймає спеціально уповноважений працівник органів Національної поліції, який визначає відповідно до закону порядок і межі застосування заходів фізичного впливу та спеціальних засобів.

Так, у відповідності до статті 29 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейський захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції. Обраний поліцейський захід має бути законним, необхідним, пропорційним та ефективним.

Обраний поліцейський захід є законним, якщо він визначений законом. Поліцейському заборонено застосовувати будь-які інші заходи, ніж визначені законами України.

Обраний поліцейський захід є необхідним, якщо для виконання повноважень поліції неможливо застосувати інший захід або його застосування буде неефективним, а також якщо такий захід заподіє найменшу шкоду як адресату заходу, так і іншим особам.

Застосований поліцейський захід є пропорційним, якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам і свободам людини або інтересам суспільства чи держави, не перевищує блага, для захисту якого він застосований, або створеної загрози заподіяння шкоди.

Обраний поліцейський захід є ефективним, якщо його застосування забезпечує виконання повноважень поліції.

Поліцейський захід припиняється, якщо досягнуто мети його застосування, якщо неможливість досягнення мети заходу є очевидною або якщо немає необхідності у подальшому застосуванні такого заходу.

Поліцейський зобов'язаний заздалегідь попередити особу про застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї і надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги поліцейського, крім випадку, коли зволікання може спричинити посягання на життя і здоров'я особи чи та/або поліцейського або інші тяжкі наслідки, або в ситуації, що склалася, таке попередження є невиправданим або неможливим.

Попередження може бути зроблено голосом, а за значної відстані або при зверненні до великої групи людей — через гучномовні установки, підсилювачі звуку.

Вид та інтенсивність застосування заходів примусу визначаються з урахуванням конкретної ситуації, характеру правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення.

Поліцейські зобов'язані надавати невідкладну медичну допомогу особам, які постраждали в результаті застосування заходів примусу.

Заборонено застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо.

Так, під час несення служби із засобами особистої безпеки працівник поліції зобов'язаний керуватись статтями 42–46 Закону України «Про Національну поліцію» та Наказу МВС від 01.02.2016 р. № 70 «Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю», а саме категорично забороняється:

1) виймати зброю (боєприпаси) з кобури (спеціального спорядження, підсумка) без потреби;

2) тримати палець на спусковому гачку без необхідності;

3) знімати запобіжник з положення «запобігання» у всіх випадках, не пов'язаних зі стрільбою;

4) закривати або затикати сторонніми предметами канал ствола, що при пострілі може призвести до його роздуття чи розриву;

5) безпідставно спрямовувати ствол зброї у бік людей, транспорту, будинків, інших будівель та споруд. За необхідності зброя спрямовується на поверхню, яка в змозі прийняти кулю, наприклад: на землю, стовбур дерева, кулеуловлювач або вгору під кутом 45–60 градусів;

6) залишати зброю без нагляду, а також передавати її іншим особам;

7) користуватися без необхідності чужою зброєю та/або зброєю, навички поводження з якою відсутні;

8) проводити чищення зброї у невідведених для цього місцях, змащувати її бензином та іншими легкозаймистими речовинами, а також абразивними матеріалами, допускати наявність відкритого полум'я під час її чищення;

9) при поводженні з боєприпасами допускати їх пошкодження, забруднення, тощо.

Працівники поліції, що несуть службу під час футбольного матчу, повинні перебувати у поліцейському однострою відповідно до сезону або у формі, визначеній начальником органу (командиром підрозділу).

На однострої поліцейського розміщується нагрудний знак із чітким зазначенням його спеціального жетона.

Поліцейському заборонено знімати з однострою чи приховувати нагрудний знак, а також будь-яким іншим чином перешкоджати прочитанню інформації на ньому або фіксуванню її за допомогою технічних засобів.

Поліцейський, який виконує функції в цивільному одязі, зобов'язаний мати при собі нагрудний знак, передбачений цією частиною, крім випадків, коли наявність нагрудного знака перешкоджає проведенню негласної слідчої (розшукової) дії.

Поліцейським підрозділу спеціального призначення номер нагрудного знака додатково зазначається на однострої і на шоломі таким чином, щоб його було можливо прочитати або зафіксувати за допомогою технічних засобів, крім випадків, коли такі поліцейські відповідно до рішень уповноважених осіб поліції виконують завдання в режимі секретності.

2. ТИПОВІ СИТУАЦІЇ, ЯКІ ТРАПЛЯЮТЬСЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ФУТБОЛЬНИХ МАТЧІВ

2.1. Дії поліцейського, який виявив проведення спонтанного мирного зібрання

1. Повідомити командира (відповідального чергового) про виявлення спонтанного мирного зібрання.
2. Встановити організатора (уповноваженого учасника) спонтанного мирного зібрання.
3. Встановити особу організатора (уповноваженого учасника) спонтанного мирного зібрання, мету зібрання, час його проведення, маршрут.
4. Попередити організатора (уповноваженого учасника) спонтанного мирного зібрання про їх відповідальність за забезпечення публічного порядку та безпеки.
5. Застосувати необхідні превентивні поліцейські заходи у порядку, передбаченому ст.ст. 31–41 Закону України «Про Національну поліцію».
6. Роз'яснити організатору (уповноваженому учаснику) спонтанного мирного зібрання встановлений порядок організації та проведення мирних зібрань.
7. Надати дієву допомогу щодо узгодження із представниками місцевих органів виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування питань забезпечення публічного порядку та безпеки до часу завершення мирного зібрання.
8. Про результати роботи доповісти командирі (відповідальному черговому).

2.2. Дії поліцейського з забезпечення публічного порядку та безпеки під час масштабних масових заходів

1. Напередодні та в день проведення заходу під час інструктажу нарядів поліцейських орієнтують на відстеження можливого прибуття громадян (кількість, орієнтовний час прибуття, вид транспорту та контакти старших груп) з регіонів держави для участі в заходах та місця можливого прибуття автотранспорту.

2. Негайно інформувати про подію чергового територіального органу поліції.

3. У день проведення заходу працівники патрульної поліції повинні відстежувати прибуття громадян з регіонів держави для участі в заходах.

4. Відстежувати пересування громадян вулицями населеного пункту до місць проведення заходу.

5. Негайно інформувати про це чергового територіального органу поліції (кількість, місцезнаходження та напрямок пересування) та найближчі наряди патрульної поліції тих маршрутів патрулювання, куди рухається група громадян.

6. Після завершення заходу підвести підсумки несення служби зі старшими від підрозділів.

2.3. Дії поліцейського у нештатних ситуаціях під час масових заходів:

- під час блокування учасниками масових заходів адміністративних будівель або транспортних комунікацій;
- ситуації за участю народних депутатів;
- ситуації за участю журналістів;
- ситуації за участю осіб, які позиціонують себе як учасники АТО;
- ситуації за участю представників праворадикальних організацій;
- ситуації за участю футбольних фанатів;
- ситуації, пов'язані з груповими порушеннями публічного порядку та масовими заворушеннями.

Необхідно забезпечити особисту безпеку; безпеку оточуючих.

Необхідно запобігти виникненню конфлікту; утворенню неконтрольованого натовпу; груповим порушенням публічного порядку; масовим безладам.

2.4. Дії поліцейського, який виявив ускладнення під час проведення масового заходу

1. Повідомити командира (відповідального чергового) про нештатну ситуацію.

2. За командою командира або старшого наряду забезпечити розосередження або виведення учасників заходу, дії яких створюють небезпеку для оточуючих, за межі масового заходу.

3. За необхідністю забезпечити доставлення таких осіб до найближчого територіального органу Національної поліції.

4. Інформувати організатора (уповноваженого учасника) масового заходу про нештатну ситуацію та можливі шляхи її попередження.

5. Попередити осіб, що порушують порядок проведення масового заходу та створюють небезпеку для оточуючих, про їх відповідальність.

6. Застосувати необхідні превентивні поліцейські заходи у порядку, передбаченому ст.ст. 31–41 Закону України «Про Національну поліцію».

7. Надати дієву допомогу щодо узгодження із представниками місцевих органів виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування питань забезпечення публічного порядку та безпеки до часу завершення мирного зібрання.

8. Про результати роботи доповісти командирі (відповідальному черговому).

2.5. Бойовий порядок поліцейських під час захисту при діях у малих підрозділах (групах):

- базовим бойовим порядком при розосередженні або виведенні осіб є «Цеп»;
- основним бойовим порядком при захисті є «Моноліт»;
- також використовуються такі бойові порядки як «Кільце», «Кулак», «Клин», «Черпаха».

2.6. Порядок дій працівників Національної поліції України у випадках виявлення вибухових пристроїв на території проведення футбольних матчів

Комплексне використання сил і засобів усіх органів та підрозділів поліції під час прийому повідомлень про використання вибухових пристроїв і вибухівки, їх знешкодження, а також досудове розслідування таких фактів організовують Голова Національної поліції України, керівники відповідних структурних підрозділів апарату центрального органу управління поліцією, міжрегіональ-

них територіальних органів Національної поліції, головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві та підпорядкованих їм органів і підрозділів поліції. Реагування на повідомлення про вказані факти здійснюється на засадах централізації управління силами і засобами, координації вжитих заходів і забезпечення належної та ефективної взаємодії.

Аналіз практики перевірки заяв і повідомлень про загрозу вибуху або виявлення вибухових пристроїв чи вибухівки у приміщеннях і на прилеглих територіях виборчих дільниць та стадіонах дає підстави для виокремлення трьох типових ситуацій надходження інформації про такі факти.

Ситуація 1. Заява або повідомлення надходить оператору телефонної лінії «102» від свідків–очевидців (вболівальників, тощо) або на спеціальну лінію від патрульних поліцейських, які несли службу по охороні громадського порядку на вказаних вище об'єктах і виявили предмет, схожий на вибуховий пристрій, чи речовину, схожу на вибухівку.

Дана ситуація є найбільш сприятливою для організації дій щодо перевірки інформації, забезпечення безпеки, попередження вибуху або мінімізації його наслідків. Так, черговий чергової частини має можливість отримати детальну інформацію щодо точного місцезнаходження небезпечного об'єкта, його зовнішнього вигляду, особливостей приміщення, оточуючої місцевості і споруд, а також особливостей зовнішності особи (осіб), причетної до закладення вибухівки, шляхів підходу і відходу правопорушників та іншу важливу вихідну інформацію.

Ситуація 2. Повідомлення про небезпеку вибуху надходить оператору телефонної лінії «102» від особи, яка здійснила замінування приміщення чи території спортивного комплексу та погрожує приведенням вибухового пристрою у дію.

Ця ситуація є вкрай небезпечною, адже невідомими залишаються місцезнаходження вибухівки і ступінь її небезпеки. Підрозділам і службам необхідно діяти в умовах обмеженої інформації і стану підвищеної готовності до захисту від наслідків вибуху.

Ситуація 3. Повідомлення про замінування об'єкта надходить електронною поштою на адресу Державної служби України з надзвичайних ситуацій, керівництво якої потім повідомляє (доповідає) про дану подію до відділів національної поліції.

Вказана ситуація набула розповсюдження на території міста Харкова та Харківської області, відомі такі інциденти й у інших областях України. Особливість даної ситуації полягає в тому, що повідомлення, як правило, надходять з території Російської Федерації.

Розглянемо детально порядок дій працівників Національної поліції і Експертної служби МВС України у вказаних ситуаціях реагування на надходження заяв і повідомлень про загрози вибухів або виявлення саморобних вибухових пристроїв.

Відповідно до вимог Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні і розслідуванні, затвердженої Наказом МВС України № 575 від 07.07.2017 р., при прийомі заяв або повідомлень оператором телефонної лінії «102» про вибухи, загрози вибухів або виявлення саморобних вибухових пристроїв черговий чергової частини повинен:

1) негайно доповісти про цей факт керівникові органу досудового розслідування;

2) направити на місце події найближчі наряди патрульної поліції, задіяні в системі єдиної дислокації, а також дільничного офіцера поліції;

3) забезпечити своєчасне інформування та виклик на місце спеціалістів-вибухотехніків, кінолога зі службовим собакою з пошуку вибухівки;

4) проінформувати відповідні територіальні підрозділи Державної служби України з надзвичайних ситуацій та заклади охорони здоров'я України.

Працівники поліції, які першими прибувають на місце події за повідомленням про загрозу вибуху, повинні негайно почати евакуацію людей, а також забезпечити охорону місця події.

Евакуація людей проводиться на безпечну відстань: на відкритій місцевості — не менше 100 метрів, у будівлі — не менше 50 метрів або на максимально можливу відстань з урахуванням властивостей місцевості. Навколо небезпечної ділянки (території можливого ураження вибухом) виставляється оточення на безпечній відстані та забезпечується охорона місця події. Місце небезпеки огорожується сигнальною стрічкою або/та іншими контрольними засобами.

Визначає безпечні маршрути евакуації людей та організовує їх виведення із зовнішньої та внутрішньої небезпечних зон *відповідальний по територіальному органу, підрозділу поліції* за рекомендаціями керівника вибухотехнічної групи або спеціаліста-вибухотехніка.

Працівникам поліції *категорично забороняється* у місці виявлення вибухового пристрою:

- наближатися до вибухового пристрою;
- торкатися вибухового пристрою, намагатись його розібрати, перемістити, тощо;
- користуватись мобільним і радіозв'язком;
- гучно розмовляти чи користуватись гучномовцем;
- вчиняти інші небезпечні дії, що можуть спровокувати детонацію вибухового пристрою.

Керівник органу досудового розслідування, який отримав інформацію від чергового чергової частини, визначає слідчого, якому доручає невідкладно внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та здійснити виїзд у складі слідчо-оперативної групи для перевірки інформації і здійснення досудового розслідування за даним фактом. Керівник органу досудового розслідування також негайно інформує про цю подію керівника органу, підрозділу поліції.

У разі підтвердження інформації про вчинення кримінального правопорушення з використанням вибухівки чи вибухового пристрою керівник органу, підрозділу поліції (у разі його відсутності — особа, яка виконує його обов'язки) зобов'язаний особисто виїхати на місце події.

На місці вибуху або місці виявлення і вилучення вибухового пристрою, вибухівки (чи їх знешкодження) *керівник органу досудового розслідування особисто повинен*:

- 1) забезпечити проведення огляду місця події слідчо-оперативною групою;
- 2) організувати належну взаємодію між працівниками поліції при проведенні першочергових заходів та невідкладних слідчих (розшукових) дій;
- 3) забезпечити залучення додаткових сил та засобів у разі такої необхідності;

4) виконати інші заходи для забезпечення встановлення події кримінального правопорушення та особи (осіб), причетної (-них) до його вчинення.

До складу слідчо-оперативної групи, яка виїздить на місце події у разі повідомлення про підготовку вибуху, підпалу або інших дій, які загрожують загибеллю людей, знищенням чи пошкодженням об'єктів власності, іншими тяжкими наслідками, про незаконне поводження зі зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами, входять наступні учасники:

- слідчий (старший СОГ);
- працівник оперативного підрозділу;
- інспектор–криміналіст (технік–криміналіст);
- кінолог зі службовою собакою;
- спеціаліст-вибухотехнік або група спеціалістів-вибухотехніків.

Всі працівники поліції, які задіяні в проведенні огляду місця події, пов'язаного з використанням (можливим використанням) вибухових матеріалів, повинні бути забезпечені засобами індивідуального захисту, зокрема, бронежилетами і шоломами.

Старшим слідчо-оперативної групи виступає слідчий, але *розпорядження спеціалістів-вибухотехніків на місці події щодо визначення небезпечних зон для людей, безпечної поведінки та поводження з вибуховими матеріалами є обов'язковими для всіх працівників поліції.*

Необхідно зауважити, що безпосереднє обстеження місця події при отриманні інформації про підготовку вибуху, про незаконне поводження зі зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами проводять спеціалісти-вибухотехніки за участю кінолога зі спеціальним собакою з пошуку вибухівки.

До прибуття спеціалістів-вибухотехніків огляд місця події не проводиться.

Після прибуття на місце події спеціалісти-вибухотехніки повинні:

1) доповісти про готовність приступити до виконання покладених завдань керівнику органу, підрозділу поліції, а у разі їх відсутності – відповідальному від керівництва або слідчому – старшому СОГ;

2) узгодити свої дії зі старшим СОГ з метою недопущення втрати слідів вчиненого кримінального правопорушення;

3) вжити заходи щодо фіксації відомостей щодо обставин вчиненого кримінального правопорушення, у тому числі із застосуванням фото- та відеозйомки, в установленому Кримінальним процесуальним кодексом України порядку;

4) здійснити пошук і огляд вилучених боєприпасів, вибухових матеріалів, пристроїв, речовин, засобів ініціювання для визначення категорії небезпечності, надання рекомендацій щодо подальшого поводження із ними;

5) прийняти і узгодити із старшим СОГ рішення про подальше поводження (розрядження, руйнування або знищення) з виявленими боєприпасами, вибуховими матеріалами, пристроями, речовинами, засобами ініціювання;

6) видати слідчому СОГ на кожний виявлений вибуховий матеріал довідку про рівень його небезпечності;

7) скласти і видати слідчому СОГ у разі знищення (знешкодження) вибухових матеріалів акт про їх знищення (знешкодження);

8) запакувати вибухонебезпечні об'єкти кожний окремо, забезпечуючи надійну їх фіксацію в упаковці;

9) у разі прийняття рішення про можливість вилучення виявлених боєприпасів, вибухових матеріалів, пристроїв, речовин, засобів ініціювання за дорученням слідчого забезпечити транспортування вилучених об'єктів до спеціального приміщення вибухотехнічного підрозділу для зберігання до вирішення питання щодо подальшого проведення експертизи або знищення вилучених вибухонебезпечних об'єктів.

При проведенні огляду місця події у кримінальних провадженнях про факти використання вибухових пристроїв та вибухівки слідчий — старший СОГ зобов'язаний:

1) організувати проведення огляду за місцем можливого знаходження вибухового пристрою, після завершення якого (але не пізніше 24 годин після подання заяви чи повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення) внести відомості до СРДР;

2) керувати діями всіх учасників огляду місця події та координувати зусилля всіх на виконання головних завдань;

3) у разі необхідності інформувати чергового чергової частини про необхідність залучення додаткових сил і засобів для

виконання головних завдань розслідування і забезпечення безпеки доповідати про це керівництву територіального органу, підрозділу поліції.

При проведенні огляду місця події у кримінальних провадженнях про факти використання вибухових пристроїв та вибухівки працівник оперативного підрозділу, який входить до складу СОГ, зобов'язаний:

- 1) встановити очевидців правопорушення і опитати їх про обставини виявлення ними ознак використання вибухових пристроїв і вибухівки, ознаки зовнішності осіб, причетних до вчинення, шляхи їх підходу і відходу з місця події, особливості їх дій та ін.;
- 2) забезпечити невідкладне встановлення номера телефону абонента, на який здійснено повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, та/або номера телефону абонента, з якого здійснено таке повідомлення;
- 3) встановити наявність камер відеоспостереження на прилеглий до місця події території та об'єктах інфраструктури;
- 4) про результати вжитих заходів проінформувати (безпосередньо на місці події усно, а потім письмово рапортом) слідчого.

В ході подальшого досудового слідства за дорученням слідчого працівник оперативного підрозділу забезпечує виконання ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів у найкоротші строки.

Результат обстеження спеціалістами-вибухотехніками території місця події може обумовити виникнення наступних типових ситуацій:

- 1) здійснено виявлення, вилучення і огляд вибухових речовин, вибухового пристрою або такого, що його нагадує;
- 2) здійснено виявлення і знешкодження вибухового пристрою;
- 3) отримано інформацію про відсутність небезпечних вибухових матеріалів та пристроїв.

Тільки після отримання вказаних даних, за погодженням із керівником органу, підрозділу поліції (відповідальним від керівництва або старшим СОГ), керівник групи вибухотехніків надає дозвіл щодо входження до місця події членів СОГ та залучених спеціалістів.

Виявлені в ході огляду боеприпаси, вибухові матеріали, пристрої, речовини, засоби ініціювання вилучаються, описуються та запаковуються спеціалістами-вибухотехніками, про що слідчим

вносяться відповідні відомості до протоколу огляду, в якому також зазначається установа, до якої спеціалісти-вибухотехніки надалі доставлятимуть вилучене. Речові докази при цьому зберігаються у спеціальному приміщенні цієї установи в безпечному стані. Під час вилучення указаних предметів та речовин обов'язково проводиться фото- або відеозапис.

В подальшому в ході досудового розслідування кожен з вилучених речових доказів (вибухова речовина, пристрій, уламки, залишені вибухом, елементи корпусу, вражаючих елементів вибуху, контакти, тощо) підлягає окремому детальному огляду. Після чого слідчий повинен визначити і скласти клопотання до слідчого судді про призначення відповідної судової експертизи. Після отримання ухвали слідчого судді на призначення експертизи слідчий надає письмове доручення спеціалістам-вибухотехнікам про транспортування вилучених речовин та боєприпасів до експертної установи (де наявне приміщення для їх зберігання) або до обладнаного приміщення вибухотехнічного підрозділу (де наявне таке приміщення) з подальшим транспортуванням до експертної установи.

Під час та після проведення огляду місця події та інших першочергових дій та заходів керівник органу досудового розслідування повинен:

- 1) проводити консультації з керівником вибухотехнічної групи щодо вилучення об'єктів та слідів, які мають доказове значення щодо вчиненого правопорушення;

- 2) перевіряти якість складання протоколу огляду місця події та повноту фіксації обставин учинення кримінального правопорушення, у разі встановлення неповноти проведеного огляду місця події негайно організувати проведення повторного або додаткового огляду, у тому числі за участю спеціалістів, працівників експертних установ;

- 3) організувати своєчасне призначення експертиз щодо вилучених під час досудового розслідування об'єктів;

- 4) забезпечити виконання ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів у найкоротші строки;

- 5) заслухати звіти членів СОГ, надати методичну та практичну допомогу слідчим у розслідуванні кримінальних правопорушень, під час розслідування яких виникали ускладнення.

2.7. Порядок дій працівників Національної поліції України при перевірці анонімних та неправдивих повідомлень про замінування території проведення футбольних матчів

Під час проведення популярних масових заходів частими є випадки надходження до відділів поліції неправдивих повідомлень про підготовку вибуху, підпалу або інших дій, що загрожують загибеллю людей та іншими тяжкими наслідками. Ці дії охоплюються складом злочину, передбаченим статтею 259 Кримінального кодексу України. Такі повідомлення, як правило, є анонімними і надходять двома основними способами.

Перший спосіб пов'язаний із надходженням повідомлення оператору телефонної лінії «102» від особи, яка відмовляється назвати свої анкетні дані або вказує неправдиві дані про себе.

Так, при надходженні повідомлення про замінування, що надійшло на скриньку електронної пошти Державної служби України з надзвичайних ситуацій, її керівництво надсилає до відділів поліції дану інформацію. Ця інформація реєструється у *Журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені правопорушення та інші події*. Для її перевірки уповноважений працівник чергової частини органу поліції направляє слідчо-оперативну групу чи групу реагування.

Аналіз практики перевірки інформації вказаної категорії свідчить про те, що залучається група у складі *слідчого, оперативного працівника і групи (частіше у кількості двох) інспекторів-вибухотехніків Вибухотехнічного управління Головного управління національної поліції області*. Завданням спеціалістів-вибухотехніків є обстеження приміщень об'єкта, а також прилеглої до нього території на предмет знаходження вибухових пристроїв та вибухових речовин. Під час обстеження використовується спеціальне обладнання (міношукачі, металошукачі, газоаналізатори, тощо) та спеціалізований службовий собака, що натренований на пошук вибухівки.

Група виїжджає на вказаний у повідомленні про замінування об'єкт. Після прибуття на місце слідчий викликає *особу, яка відповідає за роботу або організацію масового заходу (власника закладу, адміністратора або іншу особу, яка має право представляти інтереси закладу)*. Цій особі слідчий детально роз'яснює про те, що надійшло повідомлення про можливу небезпеку на підзвітному їй об'єкті, про необхідність проведення евакуації людей.

Повідомляє також про необхідність обстеження приміщень на предмет знаходження вибухівки працівниками поліції.

Після евакуації та заходів щодо збереження важливої документації спеціалісти-вибухотехніки і слідчий обстежують приміщення. У разі виявлення вибухових матеріалів або предметів, конструктивно схожих на них, слідчий негайно доповідає про це уповноваженому працівнику чергової частини.

У разі встановлення відсутності вибухових матеріалів або предметів, конструктивно схожих на них, слідчо-оперативна група оформлює матеріал, до якого включаються наступні документи:

1) *протокол огляду місця події*. В ньому вказується про те, що з дозволу організатора масового заходу (власника закладу, адміністратора або іншої особи, яка має право представляти інтереси закладу) був проведений огляд приміщень та прилеглої території об'єкта, описуються основні конструктивні особливості обстановки, що досліджувалась, факт відсутності предметів, схожих на вибухові пристрої та речовини. Протокол підписується двома понятими, організатором масового заходу (власником закладу або особою, яка уповноважена представляти його інтереси), спеціалістами-вибухотехніками та слідчим;

2) за результатами роботи інспекторів-вибухотехніків складається *акт перевірки об'єкта на наявність вибухових пристроїв, вибухових речовин або конструктивно схожих на них предметів*, який є додатком до протоколу огляду місця події.

У акті обов'язково вказуються його порядковий номер, дата обстеження, час початку і закінчення, дані про посаду і звання, прізвище, ім'я, по батькові членів комісії вибухотехніків, які проводили обстеження, назва об'єкта та його адреса, особливості обстановки, технічні та інші застосовані засоби, в тому числі кличка службового собаки. Вказуються результати обстеження об'єкта. Акт підписують члени комісії вибухотехніків (голова комісії і члени), а також слідчий, який здійснював огляд місця події.

Слід звернути увагу на те, що подібні перевірки неправдивих повідомлень про замінування, особливо якщо ті надходять періодично, завдають значну матеріальну шкоду власникам закладів, в яких проводяться культурно-масові заходи. Адже на кілька годин вони затримуються, перериваються або навіть блокуються повністю. Тому власник об'єкта або особа, яка уповноважена представляти його інтереси, має право відмовитись від проведення евакуації персоналу і відвідувачів і заборонити учасникам

спеціалізованої слідчо-оперативної групи заходити на територію об'єкта і проводити там обстеження.

В такій ситуації слідчий повинен письмово прийняти відмову власника від проведення обстеження приміщень і території, що йому належать, і провести обстеження тільки прилеглої до об'єкта території. У такій ситуації слідчо-оперативна група повинна оформити наступні документи:

1) *письмова відмова від евакуації і проведення обстеження* власника об'єкта або особи, яка уповноважена представляти його інтереси. У вступній частині відмови рекомендується вказати про те, що її направлено на ім'я керівника відділу поліції, який зобов'язаний організувати перевірку повідомлення про замінування об'єкта. У тексті відмови рекомендується вказати, що за певний період невстановлені особи, повідомляючи про замінування, неодноразово втручалися в роботу закладу, перешкоджали проведенню культурно-масових заходів, чим спричиняли значні збитки, при цьому жодного разу небезпека виявлена не була. Адміністрацією вживається комплекс заходів щодо забезпечення безпеки на об'єкті, зокрема, здійснюються цілодобова охорона будівлі, контроль всіх відвідувачів закладу, перевірка підозрілих осіб, встановлено камери відео спостереження, тощо. В силу вказаних обставин адміністрація закладу відмовляється від проведення евакуації і перевірки приміщень щодо наявності вибухових пристроїв, вибухових речовин чи інших небезпечних об'єктів;

2) *протокол огляду місця події*, в якому вказуються результати огляду прилеглої до об'єкта території. Також у протоколі зазначається про те, що у доступі до приміщень і території об'єкта було відмовлено його власником. Рекомендується ознайомити власника об'єкта (або особу, що представляє його інтереси) із змістом складеного протоколу, отримати підпис про те, що зауважень до дій учасників огляду він не має;

3) за результатами роботи інспекторів-вибухотехників складається *акт перевірки об'єкта на наявність вибухових пристроїв, вибухових речовин або конструктивно схожих на них предметів*, який є додатком до протоколу огляду місця події.

Всі зібрані матеріали із супровідним листом направляються до слідчого управління Головного управління Національної поліції області для приєднання до кримінального провадження, відкритого за ознаками складу злочину, передбаченого статтею 259 Кримінального кодексу. Досудове розслідування проводиться

в рамках кримінального провадження, зареєстрованого за єдиним номером у ЄСДР.

У ситуації надходження через оператора телефонної лінії «102» від особи, яка відмовилась назвати свої анкетні дані або вказала неправдиві дані про себе, повідомлення про замінування об'єкта, перевірка якого встановила факт його неправдивості, порядок дій слідчо-оперативної групи має специфіку.

У таких випадках слідчий повинен виконати наступне.

Із залученням спеціаліста провести огляд чергової частини територіального органу, підрозділу поліції або іншого приміщення за місцезнаходженням системи документування мовленнєвої інформації, де отримано таке повідомлення. Під час огляду в установленому Кримінальним процесуальним кодексом України порядку організувати перезапис повідомлення із системи документування мовленнєвої інформації на носій запису. Під час перезапису повідомлення не можна застосовувати алгоритми стиснення. Про перезапис і прослуховування необхідно скласти протокол, а виготовлені копії мовленнєвої інформації оформити як додатки до нього.

Учасниками перезапису повідомлення і його прослуховування (тобто огляду за протоколом) є відповідні працівники органу, підрозділу поліції, які є відповідальними за функціонування систем документування мовленнєвої інформації.

Не пізніше 24 годин після вилучення носія запису із копією анонімного повідомлення слідчий складає і подає клопотання слідчому судді про призначення фоноскопичної та інших необхідних судових експертиз.

Якщо під час фоноскопичної експертизи особу, що здійснила анонімне неправдиве повідомлення, не встановлено, у триденний термін після отримання висновку експерта слідчий направляє записи експериментальних зразків голосу та мовлення такої особи до Експертної служби МВС України для поставлення на облік.

Якщо проведеними іншими заходами та слідчими (розшуковими) діями не було встановлено особу, яка здійснила анонімне неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, невідкладно, але не пізніше 24 годин після встановлення номера абонента стаціонарного чи рухомого (мобільного) зв'язку, з якого здійснено повідомлення, та/або номера телефону абонента, на який прийнято таке повідо-

млення, слідчий у встановленому законом порядку звертається до слідчого судді із клопотанням про тимчасовий доступ до інформації, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій. Слідчий повинен запитати при цьому деталізовані дані про цей зв'язок (дату, час, тривалість, зміст, маршрути передавання), абонента, формат надання йому телекомунікаційних послуг, тощо.

Експертна служба МВС України за відповідною ухвалою суду забезпечує в рамках проведення фоноскопичних експертиз перевірку записів голосу і мовлення анонімного диктора з використанням центральної колекції голосів і мовлення людини та направлення результатів перевірок за належністю.

У разі встановлення збігу між голосом та мовленням анонімного диктора і зразком голосу та мовлення певної особи експерт, який виявив збіг, упродовж п'яти діб повідомляє про це слідчого, який ініціював проведення експертизи.

Працівник оперативного підрозділу під час проведення огляду місця події, який проводиться за фактом перевірки повідомлення (в тому числі анонімного) про замінування об'єкта, повинен здійснювати спостереження за межами оточення з метою можливого виявлення осіб, причетних до вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 259 КК України.

Про результати спостереження зобов'язаний письмово проінформувати слідчого (старшого СОГ).

Керівник органу досудового розслідування під час здійснення документування факту завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності повинен:

1) після встановлення номера абонента, на який здійснювався дзвінок із завідомо неправдивим повідомленням, та/або номера телефону абонента, з якого здійснювався такий дзвінок, забезпечити якісну та своєчасну підготовку слідчим матеріалів, необхідних для внесення клопотання про здійснення тимчасового доступу до речей і документів;

2) забезпечити виконання ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів у найкоротші строки;

3) заслуховувати звіти членів слідчо-оперативної групи, надавати методичну та практичну допомогу слідчим у розсліду-

ванні кримінальних правопорушень, під час розслідування яких виникали ускладнення.

Підводячи підсумок вищевказаному, хотілось би зауважити на тому, що повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності повинні завжди сприйматися працівниками органів правопорядку як правдиві, незалежно від форми їх надходження. Будь-яку інформацію щодо небезпеки вибуху необхідно перевірити в повному обсязі, із дотриманням всіх встановлених вимог. Доки ця інформація не перевірена і не спростована, слід вважати її такою, що відповідає дійсності, вживаючи всі можливі заходи безпеки.

2.8. Особливості тактики огляду території проведення футбольних матчів при виявленні вибухового пристрою, вибухівки чи інших засобів масового ураження

Слід звернути увагу на те, що реагування працівників поліції на повідомлення про злочини, пов'язані із організацією або вчиненням терористичних актів, огляд місця події пов'язані із виникненням трьох типових ситуацій початкового етапу розслідування.

Ситуація 1. Огляд необхідно провести на місці, де вже стався вибух.

У даній ситуації основними тактичними завданнями є наступні: 1) детальна фіксація обстановки місця вибуху; 2) виявлення, фіксація і вилучення залишків вибухового пристрою та вибухової речовини для вирішення питання про її групову належність, особливості конструкції, спосіб виготовлення, вибуховий еквівалент, тощо; 3) встановлення даних про осіб, причетних до вчинення злочину із використанням вибухівки, особливості їх дій на місці події, шляхи підходу і відходу.

Ситуація 2. Огляд необхідно проводити на місці, де виявлено факт закладення вибухового пристрою, вибухівки чи інших засобів масового ураження людей. Загроза вибуху при цьому відсутня або її рівень є мінімальним.

Основними тактичними завданнями в цій ситуації є наступні: 1) фіксація факту виявлення в конкретному місці предмета, схожого на вибуховий пристрій, вибухівку чи інші засоби масового ураження людей; 2) детальна фіксація ознак предмета, схожого на вибуховий пристрій, вибухівку чи інші засоби масового ураження

людей; 3) вилучення, пакування та транспортування цього небезпечного предмета із забезпеченням всіх умов безпеки поводження з ним.

Ситуація 3. Огляд необхідно проводити на місці, де закладено вибуховий пристрій, вибухівку чи інші засоби масового ураження людей. Загроза вибуху чи іншої небезпеки при цьому є високою.

Основними тактичними завданнями у цій ситуації є наступні: 1) забезпечення евакуації людей на безпечну відстань; 2) огороження території можливого ураження; 3) виявлення і знешкодження вибухового пристрою або іншого засобу чи речовини масового ураження людей; 4) детальна фіксація обстановки місця вибуху чи іншої небезпеки; 5) виявлення, фіксація і вилучення залишків вибухового пристрою, вибухової речовини чи іншого засобу масового ураження людей для вирішення питання про групу належність цього об'єкта, особливості конструкції, спосіб виготовлення, вибуховий еквівалент, тощо; 6) встановлення даних про осіб, причетних до підготовки терористичного акту, особливості їх дій на місці події, шляхи підходу і відходу, тощо.

Серед загальних вимог, яких слід дотримуватись під час проведення огляду місця, у всіх вищевказаних ситуаціях необхідно виділити наступні.

1. Спеціалісти-вибухотехніки перед виїздом на місце події повинні отримати всю відому інформацію про подію та її окремі обставини. З урахуванням конкретної обстановки, в якій необхідно діяти, і завдань підготувати необхідне технічне обладнання, пристрої та прилади. Це положення стосується й роботи інших спеціалістів, зокрема, судових медиків, інспекторів-криміналістів, тощо.

2. До протоколу огляду місця події обов'язково вносяться відомості про спеціалістів, які взяли участь у проведенні огляду, про результати огляду місця події, а також інформація про застосовані технічні засоби виявлення, фіксації, вилучення слідів злочину.

3. Носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано хід і результати огляду місця події, додаються до протоколу.

4. За результатами проведення огляду місця події залучені спеціалісти повинні проконсультувати слідчого з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок щодо порядку та

особливостей пакування слідів та об'єктів-слідоносіїв, можливості дослідження виявлених слідів, об'єктів, речей, документів, доцільності вирішення тих чи інших питань, а також потреби залучення для цього інших спеціалістів.

5. Керівництво слідчих підрозділів повинно забезпечити контроль за якістю роботи підлеглих та спеціалістів під час проведення огляду місця події і вжити заходів щодо підвищення ефективності використання ними техніко-криміналістичних засобів.

До укомплектування учасників огляду місця події повинно входити наступне матеріально-технічне оснащення:

- засоби для огородження території чи приміщення, що підлягає огляду;
- засоби освітлення;
- засоби фото- і відеофіксації, аксесуари до них;
- підсобні інструменти (лопати, лом, пила, тощо) для розбору завалів, сміття, для взяття проб та зразків з місця події;
- навіси;
- металошукачі, магнітні підйомники;
- криміналістична валіза;
- пакувальний матеріал.

Спеціалісти-вибухотехніки, як правило, використовують хімічні та технічні валізи, що містять засоби та реактиви для вилучення мікрочастинок вибухової речовини, продуктів вибуху, контрольних проб і зразків, набір фізико-хімічних засобів для експрес-аналізу вибухової речовини та пороху, інструменти та приналежності для вилучення уламків перешкод та роботи з об'єктами, пошкодженими вибухом. Зокрема, працівники відділу вибухотехнічної та пожежотехнічної експертизи оснащені пересувною вибухотехнічною лабораторією та сучаснішим спеціальним вибухотехнічним обладнанням, зокрема, роботом для дистанційного знешкодження та транспортування вибухових пристроїв, рентген-установкою для дослідження вибухових пристроїв, гідродинамічним руйнувачем, приладом дистанційного пересування (маніпулятором), вибухозахисними костюмами (EOD-7, EOD-9), тощо.

Учасники огляду також повинні бути забезпеченні засобами для надання медичної допомоги, спеціальним одягом та засобами захисту.

На початковому етапі огляду території проведення футбольних матчів при отриманні повідомлення про замінування робота учасників слідчо-оперативної групи виконується у наступному порядку.

Керівник вибухотехнічної групи надає розпорядження своїм підлеглим щодо підготовки спеціального обладнання, необхідного для ліквідації небезпеки на місці інциденту.

Після цього приступає до роботи кінолог із спеціалізованим службовим собакою, що натренований на пошук вибухівки. Територія об'єкта обстежується на предмет знаходження вибухових речовин чи їх залишків.

Якщо службовий собака реагує на запах вибухівки, кінолог позначає сигналом наявність небезпеки у цьому місці і відходить від нього.

За допомогою робототехнічного комплексу для дистанційного знешкодження та транспортування вибухових пристроїв Digital Vanguard ROV Allen-Vanguard виробництва Канади проводиться обстеження та транспортування небезпечного предмета (на який відреагував службовий собака) у спеціально підготовлене місце. Робототехнічний комплекс виконаний на гусеничній ході, здатний долати перешкоди міського типу, збиратися по сходах та обладнаний спеціальним маніпулятором для захоплення та переміщення підозрілих предметів. Керування комплексом здійснюється дистанційно, на відстані до 500 метрів, за допомогою радіозв'язку. Для цього робот обладнаний трьома камерами, зображення з яких виводиться на пульт керування типу «ноутбук». Крім того, на механічну руку робота можливо встановити додаткове обладнання, наприклад, гідродинамічний руйнівач, рентгенотелевізійну установку, тощо. У випадку неможливості розрядити вибуховий пристрій, за допомогою гідродинамічного руйнівача проводиться його знищення без вибуху, шляхом пострілу високошвидкісним струменем води.

У випадку розташування саморобного вибухового пристрою у важкодоступному місці, що недосяжне для робота, до предмета висувається спеціаліст-вибухотехнік, споряджений у вибухозахисний костюм типу EOD-9 виробництва Канади, який встановлює та прицілює гідродинамічний руйнівач вибухових пристроїв типу Disruptor Water Gun. Після відходу вибухотехніка проводяться постріл та, після руйнування, обстеження фрагментів

вибухового пристрою на предмет встановлення ступеню небезпеки, а також виявлення та вилучення слідів.

В залежності від конкретної ситуації, за рішенням керівника спеціальних вибухотехнічних робіт, може бути застосоване й інше обладнання: лазерні визначники дротових командних ліній, пристрої блокування керованих по радіо вибухових пристроїв, газоаналізатори, ендоскопи, ручні маніпулятори для операцій із вибуховими пристроями, тощо.

Після знешкодження вибухового пристрою слідчий організує проведення огляду місця підготовки терористичного акту. Основними завданнями слідчо-оперативної групи є:

- виявлення, фіксація і вилучення відбитків пальців рук на залишках предмета, в якому розміщувався вибуховий пристрій;
- вилучення всіх елементів (залишків) вибухового пристрою для забезпечення проведення вибухотехнічної експертизи;
- збір інформації про осіб, причетних до організації терористичного акту;
- організація затримання по «гарячих слідах» осіб, причетних до вчинення цього злочину;
- інші тактичні завдання, типові для розслідування злочинів, пов'язаних із вчиненням терористичних актів.

Організація техніко-криміналістичного забезпечення під час локалізації та знешкодження вибухових пристроїв на місці події базується на взаємодії всіх учасників слідчо-оперативної групи та представників інших відомств і служб (пожежних, медичних співробітників, спеціалістів газових, теплових і електричних мереж, тощо). Дії учасників огляду місця події спрямовані на вибір раціональних і ефективних рішень щодо попередження вибуху; його локалізації та зменшення шкоди при можливому спрацюванні вибухового пристрою; здійснення транспортування вибухового пристрою на місце знешкодження; збору речових доказів на місці виявлення вибухових речовин і вибухових пристроїв; попереднього їх дослідження. Під час огляду проводяться взаємні консультації спеціалістів-вибухотехніків, спеціалістів-криміналістів, працівників оперативних підрозділів та інших учасників слідчо-оперативної групи, оперативне обговорення різних варіантів вирішення ситуацій, що виникають у ході огляду.

Перед початком проведення перевірки території проведення футбольних матчів оглядаються й очищуються підходи до

них. Після цього перевіряється смуга вздовж усього периметру території цих об'єктів. Безпечні підходи й смуги вздовж усього периметру повинні бути чітко позначені. Організується евакуація людей з об'єктів на відстані не менше 100 м від місця можливого ураження. Група, що займається перевіркою одного приміщення (чи ділянки території), має складатися з двох кваліфікованих спеціалістів, працюючих у парі. Ніхто, крім них, не повинен знаходитись у приміщенні (чи на території) під час розмінування. На великих площах може бути задіяно дві й більше груп. У цьому разі між ними мають дотримуватися безпечні дистанції, з чітко окресленими межами (секторами обстеження). Як правило, дві стіни або два поверхи, що знаходяться між групами розмінування, вважаються мінімальними безпечними відстанями. По завершенню перевірки підходів до стадіону й прилеглої території керівник групи визначає найбільш безпечний спосіб проникнення в приміщення. При визначенні місця проникнення необхідно брати до уваги наступне:

- дверний прохід (вхід у споруду чи окреме приміщення) завжди вважається найбільш небезпечним;
- вікна є найзручнішим місцем для встановлення мінапасток. Відповідно, особливу увагу при обстеженні вікон варто звернути на поверхню ґрунту ззовні споруди й підлогу всередині приміщення на предмет встановлення вибухових пристроїв натисної дії.

Пересуватися по території обстеження слід повільно, остерігатися пасток (вони можуть спрацьовувати від натягнутого дроту чи вібровимикача, при натисканні або можуть бути встановлені на двері). Ніхто не повинен нічого торкатися. Якщо щось лежить не на своєму звичайному місці або іншим чином викликає підозру, необхідно позначити це місце. При перевірці приміщень особливу увагу слід приділяти суміжним приміщенням, які зв'язані з кабінетами керівників, приміщенням для зберігання коштовностей, тощо. Видаляються всі декоративні прикраси й орнаменти, які можуть послужити місцем для установа вибухового пристрою. Перевіряються всі вентиляційні шахти, водостічні та дощові труби й інші місця, де можлива установка вибухового пристрою.

У разі виявлення вибухонебезпечного або підозрілого предмета категорично забороняється:

- допускати в зону підвищеної небезпеки сторонніх осіб, у тому числі начальників та керівників органів і підрозділів;
- механічно впливати на підозрілий об'єкт (ударяти, кидати його, тощо);
- смикати за дроти, що з нього виглядають;
- непередумано вмикати та вимикати перемикачі, а також перерізати дроти і розтяжки, які знаходяться на предметі.

Заходи, спрямовані на локалізацію і знешкодження вибухових пристроїв, здійснюються тільки спеціалісти-вибухотехніки, які вирішують наступні завдання.

1. Дослідивши місце виявлення вибухового пристрою, його габаритні і конструктивні параметри, визначають ступінь небезпеки вибуху та його наслідків. Спільно зі спеціалістом-вибухотехніком визначають зони евакуації людей з приміщень і на відкритій місцевості, дають рекомендації стосовно безпечної відстані знаходження транспортних засобів і спеціального устаткування, підготовки засобів локалізації вибухового пристрою, визначають необхідність і тривалість відключення газо-, водо- та електропостачання на об'єктах.

2. Детально вивчають конструкцію вибухового пристрою з використанням технічних засобів дослідження (рентгеноскопія, газоаналізатори, стетоскопи, тощо).

3. Забезпечують локалізацію вибухового пристрою для зниження осколочної та фугасної дії вибуху.

4. Базуючись на оперативній інформації, аналізі конструктивних параметрів вибухового пристрою, оцінці наслідків можливого вибуху приймають рішення щодо способу знешкодження вибухового пристрою.

5. Після кожної маніпуляції з конструкцією вибухового пристрою з метою його знешкодження проводять оцінку результату та визначають ступінь існуючої небезпеки.

6. За необхідності приймають (узгоджуючи з керівником СОГ) рішення про транспортування вибухового пристрою на полігон чи до вибухової камери, дають рекомендації щодо вибору маршруту слідування та його організації.

7. Знешкоджуючи вибуховий пристрій у полігонних умовах чи в умовах вибухової камери, вибирають відповідні завданням подальшого експертного дослідження вибухового пристрою та його

фрагментів способи й засоби демонтажу підричника та бойової частини.

Під час огляду місця підготовки терористичного акту на території проведення футбольних матчів рекомендовано брати участь двом групам спеціалістів. Так, перша група забезпечує безпеку на місці події, а друга — надає допомогу слідчому у виявленні, фіксації та вилученні вибухового пристрою, небезпечних речовин чи інших засобів масового ураження людей і слідів їх використання.

Під час проведення вибухових та спеціальних вибухотехнічних робіт:

- залучається не менше двох спеціалістів-вибухотехніків;
- головною метою спеціаліста-вибухотехніка є запобігання травмуванню або загибелі людей, у тому числі збереження власного життя;
- кожний виїзд за фактом анонімного повідомлення спеціалісти-вибухотехніки повинні розцінювати як достовірний;
- у разі виявлення вибухової речовини, вибухового пристрою або предмета, схожого на нього, категорично забороняється проводити з ними будь-які маніпуляції (рухати з місця, трусити, відкривати, тощо) працівникам, які не мають права на проведення спеціальних вибухотехнічних робіт;
- при виявленні речовини, схожої на саморобну ініціюючу вибухову речовину, подальші дії з нею необхідно проводити тільки після її зволоження водою;
- спеціальні вибухотехнічні роботи (крім експертного огляду та пошуку) проводяться в засобах індивідуального захисту;
- забороняється проведення огляду місця події за фактом вибуху без огляду території на наявність вторинних вибухових пристроїв або вибухонебезпечних залишків чи частин вибухового пристрою, що вибухнув, а також без узгодження зі спеціалістами відповідних служб (обленерго, газової служби, водоканалу, тощо) щодо можливості безпечного перебування на місці вибуху;
- входити до приміщення, в якому стався вибух, дозволяється після його ретельного провітрювання від продуктів вибуху.

Якщо спеціалісти-вибухотехніки дозволяють роботу в місцях виявлення вибухового пристрою, то спеціаліст-криміналіст здійснює пошук і вилучення слідів транспортних засобів, взуття,

одягу, слідів–предметів, мікрооб’єктів. У випадках, коли спеціалісти-вибухотехніки не дозволяють наблизитися до місця установки вибухового пристрою, доцільно діяти наступним чином.

1. Спеціаліст-вибухотехнік, забезпечений засобами захисту, здійснює з різних ракурсів і позицій відеозйомку вибухового пристрою, місця його установки, предметів і слідів, що знаходяться поруч.

2. На виносному моніторі чи моніторі, встановленому на відеокамері, здійснюється перегляд записаного відеоматеріалу. Під час перегляду відбувається консультація між спеціалістами-вибухотехніками стосовно конструкції вибухового пристрою та способу його знешкодження та надання спеціалістом-криміналістом рекомендацій щодо вилучення чи збереження слідів на місці установки вибухового пристрою.

3. Спеціаліст–криміналіст забезпечує спеціаліста-вибухотехніка необхідними засобами (рукавички, пінцет, пакувальний матеріал, тощо) та вказує, яким чином і які вилучати сліди. Ті сліди, які вилучити спеціалісту-вибухотехніку буде важко, необхідно прикрити підручним матеріалом (дошкою, коробкою) та помітити. Після локалізації вибухового пристрою чи його знешкодження фіксацію та вилучення зазначених слідів здійснює спеціаліст–криміналіст.

4. Під час локалізації і знешкодження вибухового пристрою спеціаліст-вибухотехнік фіксує особливості застосування тих чи інших засобів: характер впливу, потужність, напрямок, режими охолодження чи НВЧ-впливу. Така фіксація необхідна для подальшого дослідження знешкодженого вибухового пристрою та його фрагментів на предмет його реконструкції, встановлення способу виготовлення та навиків виробника, оцінки властивостей ураження, придатності та ступеня готовності до вибуху.

Якщо стан вибухового пристрою дозволяє його транспортування, то знешкодження проводиться на полігоні. Для транспортування використовуються контейнери, що дозволяють локалізувати вибух масою до 5 кг у тротиловому еквіваленті. В умовах відсутності вказаних контейнерів використовується вантажний бортовий автомобіль, у кузові якого розміщується ящик розміром не менше 1 м x 1 м x 1 м, наполовину заповнений піском. У середині ящика в невелике заглиблення в піску поміщається вибуховий пристрій. Маршрут руху автомобіля з вибуховим пристроєм повинен проходити в стороні від населених пунктів,

дитячих установ, густозаселених районів міста, нафто- та газопроводів і сховищ, мостів, тунелів і шляхопроводів. Консультації з вибору маршруту та супроводження по ньому здійснюють працівники патрульної поліції. Із автомобіля, що рухається слідом за транспортом із вибуховим пристроєм, здійснюється відеозапис руху колони.

Як спосіб знешкодження вибухового пристрою в ряді випадків використовується його підриг шляхом піднесення до нього впритул антенного пристрою приладу нелінійної локації. За кордоном випускаються спеціальні переносні «знищувачі бомб» (Bomb Ranger), що підригають радіокеровані вибухові пристрої шляхом швидкого перебору можливих команд керування на відстані до 1 км.

Знешкоджений без вибуху вибуховий пристрій за участю спеціаліста оглядається та попередньо досліджується (без розбирання) на наявність слідів пальців рук, маркувань, надписів, тощо, фотографується з різних ракурсів і упаковується в жорстку тару — коробку чи ящик, наповнені ганчір'ям. Така упаковка дозволяє уникнути зайвої тряски та ударів, зменшуючи таким чином ризик руйнування вузлів і схем підригника, контактів і замикачів.

У разі виявлення вибухових пристроїв і їх детонації може виникнути пожежа. Тому до складу слідчо-оперативної групи рекомендується включати й спеціалістів з числа працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Останні повинні вживати негайних заходів, спрямованих на своєчасне гасіння пожежі з максимальним збереженням слідової картини та недопущенням виникнення інших вибухів (детонації інших вибухових пристроїв під дією вогню).

Заключний етап огляду місця події при перевірці інформації про замінування об'єкта полягає у фіксації ходу та результату цієї слідчої (розшукової) дії. Основним способом фіксації є складання протоколу огляду місця події з усіма до нього додатками. До додаткових же способів фіксації слід віднести фотозйомку та відеозапис, складання планів. Складання протоколу та застосування додаткових засобів фіксації повинні здійснюватися із дотриманням положень, закріплених у ст.ст. 103–107 Кримінального процесуального кодексу України.

До протоколу огляду місця події в якості додатків долучаються наступні матеріали:

- відеозапис проведення спеціальних вибухотехнічних робіт щодо рентгенографування, розрядження, руйнування, знищення, переміщення вибухових пристроїв, вибухових речовин або конструктивно схожих на них предметів;
- акт перевірки об'єкта на наявність вибухових пристроїв, вибухових речовин або конструктивно схожих на них предметів;
- довідка про категорію небезпечності виявлених вибухових матеріалів;
- акт знешкодження (розрядження, руйнування, знищення) вибухових пристроїв, вибухових речовин або конструктивно схожих на них предметів;
- фототаблиця;
- плани і схеми, графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей, відбитки та зліпки, тощо.

З місця події обов'язково вилучаються у разі їх виявлення вибухові пристрої, вибухові речовини або конструктивно схожі на них предмети. Усі вилучені речі і документи підлягають негайному огляду і опечатуванню із завіренням підписами осіб, які брали участь у проведенні огляду. У разі якщо огляд речей і документів на місці здійснити неможливо або їх огляд пов'язаний з ускладненнями, вони тимчасово опечатуються і зберігаються в такому вигляді до того часу, поки не буде здійснено їх остаточні огляд і опечатування.

У випадку ж детонації останніх вилученню також підлягають деформовані предмети зі слідами обвуглення, оплавлення осколкових пошкоджень, а якщо таке вилучення неможливе, то відбираються відповідні зіскоби та змиви; проби ґрунту, обвуглення, а за наявності води — проба води, в якій можуть виявитися розчинні вибухові речовини чи їх окремі компоненти; залишки (обломки) вибухових пристроїв; одяг потерпілих, котрі знаходилися в безпосередній близькості від центру вибуху. При цьому вилучені вибухові матеріали повинні бути оглянуті спеціалістом-вибухотехніком для визначення категорії небезпечності, надання рекомендацій щодо подальшого поводження з ними. Пакування вибухонебезпечних предметів здійснюється спеціалістом-вибухотехніком таким чином, щоб унеможливити їх вільне переміщення в упаковці. Вибухові речовини упаковуються в скляну, картонну або паперову тару, тощо. Засоби ж підризу, вибухову речовину, а також засоби ініціювання електричної дії та джерела

електроживлення розміщувати в одній упаковці під час їх пакування забороняється. Оголені кінці проводів електричних засобів ініціювання засобів підриву повинні бути з'єднані між собою скруткою.

Якщо ж на місці події була виявлена тільки «лялька» (імітація вибухового пристрою), то вона й пакувальний матеріал обов'язково вилучаються. Також слід вилучати за наявності сліди людини, транспорту, знарядь злочину й інструментів, мікрочастинки тощо.

3. РОЗ'ЯСНЕННЯ ПРАВ ТА ОBOB'ЯЗКІВ ОСОБИ — ПРАВОПОРУШНИКУ

СТАТТІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Стаття 55. Права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Стаття 56. Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

Стаття 59. Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура.

Стаття 63. Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист.

Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду.

СТАТТІ КОДЕКСУ УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Стаття 268. Права особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право: знайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання; при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; оскаржити постанову по справі. Справа про адміністративне правопорушення розглядається в присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Під час відсутності цієї особи справу може бути розглянуто лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи. Особливості розгляду справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, та про порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), встановлюються статтями 279¹–279⁴ цього Кодексу.

При розгляді справ про адміністративні правопорушення, передбачені частиною першою статті 44, статтями 51, 146, 160, 172⁴–172⁹, 173, 173², частиною третьою статті 178, статтями 185, 185¹, статтями 185⁷, 187 цього Кодексу, присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою. У разі ухилення від явки на виклик органу внутрішніх справ або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду цю особу може бути органом внутрішніх справ (Національною поліцією) піддано приводу.

Законами України може бути передбачено й інші випадки, коли явка особи, яка притягається до адміністративної відповіда-

льності, в орган (до посадової особи), який вирішує справу, є обов'язковою.

Стаття 307. Строки і порядок виконання постанови про накладення штрафу. Штраф має бути сплачений порушником не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу, крім випадків, передбачених статтею 300¹ цього Кодексу, а в разі оскарження такої постанови — не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги без задоволення.

У разі відсутності самостійного заробітку в осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративне правопорушення, штраф стягується з батьків або осіб, які їх замінюють.

Штраф, накладений за вчинення адміністративного правопорушення, вноситься порушником в установу банку України, за винятком штрафу, що стягується на місці вчинення правопорушення, якщо інше не встановлено законодавством України.

У разі несплати штрафу на місці вчинення адміністративного правопорушення документ, що підтверджує його сплату, або його копія не пізніше трьох робочих днів після закінчення строку, передбаченого частиною першою цієї статті, надсилається правопорушником до органу (посадовій особі), який виніс постанову про накладення цього штрафу.

Стаття 308. Примусове виконання постанови про стягнення штрафу. У разі несплати правопорушником штрафу у строк, установлений частиною першою статті 307 цього Кодексу, постанова про накладення штрафу надсилається для примусового виконання до органу державної виконавчої служби за місцем проживання порушника, роботи або за місцезнаходженням його майна в порядку, встановленому законом.

У порядку примусового виконання постанови про стягнення штрафу за вчинення адміністративного правопорушення з правопорушника стягується:

подвійний розмір штрафу, визначеного у відповідній статті цього Кодексу та зазначеного у постанові про стягнення штрафу;

витрати на облік зазначених правопорушень. Розмір витрат на облік правопорушень визначається Кабінетом Міністрів України.

**4. СКЛАДИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЗА ЯКИМИ УПОВНОВАЖЕНИЙ
СПІВРОБІТНИК ПОЛІЦІЇ МАЄ ПРАВО СКЛАДАТИ ПРОТОКОЛИ
ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ,
ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК
І ГРОМАДСЬКУ БЕЗПЕКУ**

Строки розгляду справ:

 — розгляд протягом 15 діб; - розгляд протягом 1 доби; — розгляд протягом 3 діб — розгляд протягом 5 діб.

Стаття КУпАП	Фабула статті	Частина статті	Суд	Національна поліція	ного транспорту та	електротранспорту	Адміністративні ко- місії	Виконавчі комітети	Держпожвинспекція		Санкція статті
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
173	Дрібне хуліганство		+						+		3-7 н.м.д.г. / 40-60 год. гром.

																			роб. / 1-2 міс. виправн. роб. / арешт до 15 діб
173-1	Поширювання неправдивих чуток																		10-15 н.м.д.г. або до 1 міс. виправн. роб.
173-2	Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування	ч. 1																	10-20 н.м.д.г. / гром. роб — 30-40 год. / адм. арешт до 7 діб
		ч. 2																	20-40 н.м.д.г. / гром. роб — 40-60 год. / адм. арешт до 15 діб.
174	Стрільба з вогнепальної, холодної металічної чи пневматичної зброї, пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металічними снарядами несмертельної дії в населених пунктах і в невідведених для цього місцях або з порушенням установленого по-																		100-150 н.м.д.г. з конф. зброї або без такої

183	Завідомо неправдивий виклик спецслужб																на пос. осіб — 50-150 н.м.д.г. з кон-фіск.
																	3-7 н.м.д.г.
183-1	Несплата аліментів																ч. 1 — 120-200 год. сусл. робіт; ч. 2 — 120-200 год. сусл. робіт; ч. 3 — 240-360 год. сусл. робіт
184	Невиконання батьками або осо-бами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей																ч. 1 — попередж. або 50-100 н.м.д.г.; ч. 2 — 100-300 н.м.д.г.; ч. 3 — 50-100 н.м.д.г.; ч. 7 — 100-200 н.м.д.г.

5. ВИМОГИ, ЩО ВИСУВАЮТЬСЯ ДО ПРОТОКОЛУ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

(Витяг з Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженої Наказом МВС України від 06.11.2015 р. № 1376)

II. Документування адміністративних правопорушень:

1. Складання протоколів про адміністративні правопорушення, протоколів про адміністративні затримання, протоколів про вилучення речей і документів, протоколів про огляд речей та особистий огляд, а також отримання пояснення від осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків здійснюють уповноважені на те посадові особи органів поліції.

2. У справах про адміністративні правопорушення, розгляд яких віднесено до відання органів поліції, зазначених у статті 222 КУпАП, протоколи відповідно до статті 255 КУпАП складають уповноважені на те посадові особи зазначених органів.

3. Протоколи про адміністративні правопорушення не складаються у випадках, передбачених статтею 258 КУпАП.

Якщо під час винесення постанови по справі про адміністративне правопорушення особа осперить допущене порушення й адміністративне стягнення, що на неї накладається, уповноважена посадова особа органу поліції зобов'язана скласти протокол про адміністративне правопорушення відповідно до статті 256 КУпАП, крім випадків притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 185³ КУпАП.

4. У разі вчинення адміністративного правопорушення особами, які досягли віку, з якого настає адміністративна відповідальність, уповноважені на те посадові особи органів поліції складають протокол про адміністративне правопорушення.

При малозначності вчиненого адміністративного правопорушення орган (посадова особа) поліції, уповноважений(а) розглядати справу, може звільнити порушника від адміністративної відповідальності і обмежитися усним зауваженням.

5. Протокол про адміністративне правопорушення складається на спеціальному бланку, що виготовлений друкарським

способом згідно з технічним описом бланка протоколу про адміністративне правопорушення, на якому проставлено відповідні серію та номер.

Протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, складається на бланку, що виготовлений друкарським способом.

6. Усі реквізити протоколу про адміністративне правопорушення заповнюються чорнилом чорного або синього кольору, розбірливим почерком, державною мовою.

7. Не допускаються закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до протоколу про адміністративне правопорушення, а також унесення додаткових записів після того, як протокол про адміністративне правопорушення підписано особою, стосовно якої його складено.

8. Протокол про адміністративне правопорушення складається у двох примірниках, один з яких під розписку вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності.

9. При складанні протоколу про адміністративне правопорушення в ньому зазначаються, зокрема:

у графі «місце складання протоколу» — населений пункт або географічна точка;

у графі «посада, найменування органу поліції, звання, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол» — прізвище, ім'я, по батькові посадової особи, яка склала протокол (повністю, без скорочень);

у графі «склав цей протокол про те, що громадянин(ка)» — прізвище, ім'я та по батькові особи, яка притягається до адміністративної відповідальності (повністю, без скорочень);

у графі «назва документа, серія, №, ким і коли виданий» — документ, що посвідчує особу (серія, номер паспорта, дата видачі і назва органу, що його видав, або серія, номер іншого документа, що посвідчує особу, яка вчинила правопорушення (службове чи пенсійне посвідчення, студентський квиток, тощо), дата видачі і найменування органу (установи, підприємства, організації), що його видав(ла));

у графі «чи притягався(лася) до адміністративної відповідальності» — інформація щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності впродовж року (за наявності);

у графі «дата, час, місце вчинення і суть учиненого адміністративного правопорушення» — суть адміністративного

правопорушення (повинна точно відповідати ознакам складу адміністративного правопорушення, зазначеним у статті КУпАП, за якою складено протокол);

у графі «до протоколу додається» — пояснення особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, викладені на окремому аркуші, рапорти посадових осіб органів поліції, довідки, акти, тощо (у разі складення).

10. Якщо внаслідок вчинення адміністративного правопорушення заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі про адміністративне правопорушення.

11. При складанні протоколу про адміністративне правопорушення особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, роз'яснюються її права, передбачені статтями 55, 56, 59, 63 Конституції України, статтею 268 КУпАП, повідомляється, що справу про адміністративне правопорушення буде розглянуто у строки, визначені статтею 277 КУпАП, про що робиться відмітка та ставиться підпис особи, яка притягається до адміністративної відповідальності.

12. Протокол про адміністративне правопорушення підписується уповноваженою посадовою особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності. За наявності свідків і потерпілих протокол про адміністративне правопорушення може бути підписано також цими особами.

У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, підписати протокол про адміністративне правопорушення у ньому робиться запис про це.

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу про адміністративне правопорушення та пояснення по суті адміністративного правопорушення, які додаються до протоколу про адміністративне правопорушення, а також викласти мотиви своєї відмови підписати його.

У разі якщо особа, стосовно якої складається протокол про адміністративне правопорушення, не володіє українською мовою, протокол про адміністративне правопорушення складається за участю перекладача.

13. Особі, стосовно якої складається протокол про адміністративне правопорушення, пропонується надати по суті вчиненого адміністративного правопорушення письмове пояснення, яке підписується зазначеною особою. Пояснення може

додаватися до протоколу про адміністративне правопорушення окремо, про що робиться запис у ньому.

14. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, згідно зі статтею 63 Конституції України не несе відповідальності за відмову давати пояснення щодо себе, членів своєї сім'ї чи близьких родичів.

15. До протоколу про адміністративне правопорушення долучаються інші матеріали про адміністративне правопорушення (пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих, свідків, висновок експерта, речові докази, протокол про вилучення речей і документів, рапорти посадових осіб, а також інші документи та матеріали, що містять інформацію про правопорушення).

16. У разі якщо правопорушення вчинено кількома особами, протокол про адміністративне правопорушення складається стосовно кожної особи окремо.

17. У разі вчинення адміністративного правопорушення неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років протокол про адміністративне правопорушення складається стосовно одного з батьків неповнолітньої особи або особи, яка їх замінює, відповідно до частини третьої статті 184 КУпАП.

У разі вчинення неповнолітньою особою віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років адміністративних правопорушень, передбачених статтями 44, 51, 121–127, частинами першою, другою і третьою статті 130, статтею 139, частиною другою статті 156, статтями 173, 174, 185, 190–195 КУпАП, протокол про адміністративне правопорушення складається стосовно цієї особи.

18. Протокол про адміністративне правопорушення та матеріали про вчинене адміністративне правопорушення відповідно до статті 257 КУпАП надсилаються (надаються) органу (посадовій особі), уповноваженому(ій) розглядати справи про адміністративні правопорушення.

6 ДОСТАВЛЕННЯ ПОРУШНИКА

(Витяг із Кодексу України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. із змінами та доповненнями).

Стаття 259. Доставлення порушника. З метою складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості скласти його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, порушника може бути доставлено в поліцію, в підрозділ Військової служби правопорядку у Збройних Силах України чи до органу Державної прикордонної служби України, штабу громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, громадського пункту з охорони громадського порядку поліцейським, посадовою особою Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, військовослужбовцем чи працівником Державної прикордонної служби України або членом громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а при порушенні законодавства про державну таємницю — до органів Служби безпеки України її співробітником. Доставлення порушника з числа кадрових співробітників розвідувального органу України при виконанні ним своїх службових обов'язків здійснюється тільки у присутності офіційного представника цього органу.

При вчиненні порушень правил користування засобами транспорту, правил щодо охорони порядку і безпеки руху, правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, правил пожежної безпеки, санітарних норм на транспорті порушника може бути доставлено уповноваженою на те особою в поліцію, якщо у нього немає документів, що посвідчують особу, і немає свідків, які б могли повідомити необхідні дані про нього.

При вчиненні лісопорушень, порушень правил полювання, правил рибальства і охорони рибних запасів та інших порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу, якщо особу порушника не може бути встановлено на місці порушення, працівники державної лісової охорони, а в лісах колективних сільськогосподарських підприємств — працівники лісової охорони зазначених підприємств, уповноважені на те посадові особи органів, які здійснюють державний нагляд за додержанням правил полювання, органів рибоохорони, посадові особи інших органів,

які здійснюють державний контроль за охороною і використанням тваринного світу, працівники служб охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також поліцейські можуть доставляти осіб, які вчинили ці правопорушення, у поліцію чи в приміщення виконавчого органу сільської, селищної ради. Доставка порушника може провадитись також членами громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, громадськими інспекторами охорони природи, громадськими мисливськими інспекторами, громадськими інспекторами органів рибоохорони та громадськими лісовими інспекторами.

У разі вчинення порушень вимог законодавства про охорону культурної спадщини, якщо особу порушника неможливо встановити на місці вчинення порушення, уповноважені посадові особи органів охорони культурної спадщини, адміністрацій історико-культурних заповідників та історико-культурних заповідних територій можуть доставляти осіб, які вчинили ці правопорушення, до поліції чи до приміщення виконавчого органу сільської, селищної, міської ради для встановлення особи порушника та складення протоколу про адміністративне правопорушення.

У разі вчинення порушень земельного законодавства, якщо особу порушника неможливо встановити на місці вчинення порушення, державні інспектори у сфері державного контролю за використанням та охороною земель і дотриманням вимог законодавства України про охорону земель можуть доставляти осіб, які вчинили ці правопорушення, до поліції чи до приміщення виконавчого органу сільської, селищної, міської ради для встановлення особи порушника та складення протоколу про адміністративне правопорушення.

При вчиненні правопорушень, зв'язаних з посяганням на охоронювані об'єкти, інше майно, порушника може бути доставлено працівниками воєнізованої охорони у службове приміщення воєнізованої охорони або в поліцію для припинення правопорушень, встановлення особи порушника і складення протоколу про правопорушення.

При вчиненні правопорушень, пов'язаних із незаконним зберіганням спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, порушника може бути доставлено до органів Служби безпеки України її працівником для встановлення особи порушника і складення протоколу про правопорушення.

Доставлення порушника має бути проведено в можливо короткий строк.

Перебування доставленої особи у штабі громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону чи громадському пункті з охорони громадського порядку, приміщенні виконавчого органу сільської, селищної ради не може тривати більш як одну годину, якщо не встановлено інше.

У разі вчинення військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками Збройних Сил України під час виконання ними службових обов'язків правопорушень та в разі наявності обставин, зазначених у частині першій цієї статті, доставлення порушника уповноваженими на те посадовими особами здійснюється у підрозділи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

У разі порушення іноземцем або особою без громадянства правил перебування в Україні і транзитного проїзду через територію України, якщо особу порушника неможливо встановити на місці вчинення порушення, уповноважені посадові особи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, його територіальних органів і підрозділів можуть доставляти таких осіб у приміщення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, його територіальних органів і підрозділів, до поліції, до пунктів тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, для встановлення особи порушника і з'ясування обставин правопорушення.

7. АДМІНІСТРАТИВНЕ ЗАТРИМАННЯ (порядок його здійснення)

(Витяг із Кодексу України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. із змінами та доповненнями).

Стаття 261. Адміністративне затримання. Про адміністративне затримання складається протокол, в якому зазначаються: дата і місце його складення; посада, прізвище, ім'я та по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу затриманого; час і мотиви затримання. Протокол підписується посадовою особою, яка його склала, і затриманим. У разі відмовлення затриманого від підписання протоколу в ньому робиться запис про це.

Про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляються її родичі, а на її прохання також власник відповідного підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган.

Органи (посадові особи), правомочні здійснювати адміністративне затримання, про кожний випадок адміністративного затримання осіб інформують у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, крім випадків, якщо особа захищає себе особисто чи запросила захисника.

Стаття 262. Органи (посадові особи), правомочні здійснювати адміністративне затримання. Адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може провадитися лише органами (посадовими особами), уповноваженими на те законами України.

Адміністративне затримання провадиться:

1) органами внутрішніх справ (Національною поліцією) — при вчиненні дрібного хуліганства, вчиненні насильства в сім'ї, порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, при поширюванні неправдивих чуток, вчиненні злісної непокори законному розпорядженню чи вимогі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також військовослужбовця чи образи їх, публічних закликів до невиконання вимог поліцейського, при прояві неповаги до суду, вчиненні незаконного доступу до інформації в автоматизованих системах, порушення

правил про валютні операції, правил обігу наркотичних засобів або психотропних речовин, незаконного продажу товарів або інших предметів, дрібної спекуляції, торгівлі з рук у невстановлених місцях, при розпиванні спиртних напоїв у громадських місцях чи появі у громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль, у випадках, коли є підстави вважати, що особа займається проституцією, при порушенні правил дорожнього руху, правил полювання, рибальства і охорони рибних запасів та інших порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу, при порушенні правил перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні і транзитного проїзду через територію України, а також в інших випадках, прямо передбачених законами України;

2) органами прикордонної служби — у разі незаконного перетинання або спроби незаконного перетинання державного кордону України, порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, порушення прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду–виїзду, вчинення злісної непокори законному розпорядженню або вимозі військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, порушення правил використання об'єктів тваринного світу в межах прикордонної смуги та контрольованого прикордонного району, у територіальному морі, внутрішніх водах та виключній (морській) економічній зоні України, порушення правил перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні і транзитного проїзду через територію України, невиконання рішення про заборону в'їзду в Україну, порушення порядку в'їзду до району проведення антитерористичної операції або виїзду з нього;

3) старшою у місці розташування охоронюваного об'єкта посадовою особою воєнізованої охорони — при вчиненні правопорушень, зв'язаних з посяганням на охоронювані об'єкти, інше майно;

4) посадовими особами Військової служби правопорядку у Збройних Силах України — у разі вчинення військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками Збройних Сил України під час виконання ними службових обов'язків військових адміністративних

правопорушень, дрібного хуліганства, злісної непокори законному розпорядженню чи вимозі посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, публічних закликів до невиконання вимог цієї особи, порушення правил зберігання, носіння або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів, дрібного викрадення чужого майна, у разі розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях, появи у громадських місцях у п'яному вигляді, порушення правил обігу наркотичних засобів або психотропних речовин, а також у разі порушення правил дорожнього руху водіями чи іншими особами, які керують військовими транспортними засобами;

5) органами Служби безпеки України — при порушенні законодавства про державну таємницю або здійсненні незаконного доступу до інформації в автоматизованих системах, зберіганні спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації;

б) посадовими особами органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів — у разі вчинення прихованої від огляду передачі або спроби передачі будь-яким способом особам, яких тримають у слідчих ізоляторах і установах виконання покарань, алкогольних напоїв, лікарських та інших засобів, що викликають одурманювання, а також інших заборонених для передачі предметів;

7) посадовими особами, уповноваженими на те центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, — при порушенні законодавства про перебування в Україні іноземців та осіб без громадянства і транзитний проїзд через територію України.

Стаття 263. Строки адміністративного затримання. Адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може тривати не більш як три години.

Осіб, які незаконно перетнули або зробили спробу незаконно перетнути державний кордон України, порушили порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію України або до району проведення антитерористичної операції чи виїзду з них, порушили прикордонний режим, режим у пунктах пропуску через державний кордон України або режимні правила у контрольних пунктах в'їзду–виїзду, правила використання об'єктів тваринного світу в

межах прикордонної смуги та контрольованого прикордонного району, у територіальному морі, внутрішніх водах та виключній (морській) економічній зоні України, вчинили злісну непокору законному розпорядженню або вимозі військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також іноземців та осіб без громадянства, які не виконали рішення про заборону в'їзду в Україну, порушили правила перебування в Україні або транзитного проїзду через територію України, може бути затримано на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи та/або з'ясування обставин правопорушення — до трьох діб.

Осіб, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, може бути затримано на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи, проведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин та їх дослідження — до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Адміністративна діяльність органів поліції України: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка; О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін.; передм. В. В. Сокурєнка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 432 с.
2. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях: навчальний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки; О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, С. М. Князєв та ін.; передм. О. М. Бандурки ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 242 с.
3. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посібник / за заг. ред. засл. юриста України В. А. Глуховєрі. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 264 с.
4. Адміністративна діяльність Національної поліції : навчальний посібник для підготовки до іспиту / О. М. Калюк, С. Ф. Константїнов, В. А. Куліков та ін.; за ред. В. А. Кулікова. Київ : Освіта України, 2016. 230 с.
5. Адміністративна діяльність поліції : підручник / В. В. Серєда, М. П. Гурковський, Ю. С. Назар та ін.; за заг. ред. В. В. Серєди. Львів : ЛьвДУВС, 2017. 776 с.
6. Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс : підручник / за заг. ред. акад. НАПрН України О. М. Бандурки. Харків : Золота миля, 2011. 584 с.
7. Закон України «Про Національну поліцію»: наук.-практ. коментар / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка; О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін.; передм. В. В. Сокурєнка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. 408 с.
8. Пам'ятка працівника патрульної поліції (інформаційно-довідкові матеріали з адміністративно-правових питань) / авт. кол.: С. М. Гусарова, О. М. Головка, О. І. Безпалова, О. О. Панова, С. А. Резанов, О. В. Джафарова, С. О. Шатрава, В. О. Іванцов, М. В. Завальний. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2015. 144 с.

Нормативно-правові акти

9. Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.
11. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 лип. 2005 р. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, 37. Ст. 446.
12. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
13. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651- VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 37. Ст. 1370.
14. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 63. Ст. 2075.
15. Про Дисциплінарний Статут Національної поліції України : Закон України від 15 бер. 2018 р. № 2337-VIII. *Офіційний вісник України*. 2018. № 54. Ст. 1882.
16. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовт. 1996 р. № 393/96-вр. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256.
17. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 берез. 2013 р. № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 1. Ст. 1.
18. Про інформацію : Закон України від 2 жовт. 1992 р. № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.
19. Про державну таємницю : Закон України від 21 січ. 1994 р. № XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 16. Ст. 93.
20. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січ. 2011 р. № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.
21. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 2 черв. 2000 р. № 1835-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 40. Ст. 338.
22. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 6 лип. 2017 р. № 570. *Офіційний вісник України*. 2017. № 72. Ст. 2212.
23. Про затвердження інструкції з організації діяльності

чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 23 трав. 2017 р. № 440. *Офіційний вісник України*. 2017. № 56. Ст. 1656.

24. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 16 лют. 2018 р. № 111. *Офіційний вісник України*. 2018. № 31. Ст. 1098.

25. Про затвердження Інструкції з автоматизованого обліку адміністративних правопорушень : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 4 лип. 2016 р. № 595. *Офіційний вісник України*. 2016. № 63. Ст. 2139.

26. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 6 лист. 2015 р. № 1376. *Офіційний вісник України*. 2015. № 99. Ст. 3405.

27. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 7 лист. 2015 р. № 1395. *Офіційний вісник України*. 2015. № 88. Ст. 2964.

28. Про затвердження Порядку організації робіт із забезпечення громадського порядку та громадської безпеки під час проведення футбольних матчів : постанова КМУ від 25.04.2012 № 341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341-2012-%D0%BF> (дата доступу 29.12.2018).

29. Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів : Закон України від 08.07.2011 № 3673-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3673-17> (дата доступу 29.12.2018).

Інформаційні ресурси в Інтернеті

<http://zakon.rada.gov.ua>

<https://www.president.gov.ua>

<http://www.kmu.gov.ua/>

<http://mvs.gov.ua/>

<https://www.npu.gov.ua>

<http://univd.edu.ua>

<http://lib.univd.edu.ua>

Методичне видання

Безпалова О. І., д-р юрид. наук, проф.;
Кікінчук В. В., канд. юрид. наук;
Кущенко В. О.;
Марчук М. І., канд. юрид. наук, доц.;
Орлова Т. А., канд. юрид. наук, доц.;
Панова О. О., канд. юрид. наук, доц.;
Прокопенко О. Ю., д-р юрид. наук, стар. наук.спів.;
Селюков В. С., канд. юрид. наук;
Смола Р. М.

Типові дії
працівників Національної поліції України
при проведенні футбольних матчів

Методичні рекомендації

Підписано до друку 23.04.2019. Папір офсетний. Друк офсетний.

Формат 60×90/16. Умов. друк. арк. 3,5. Обл.-вид. арк. 2,9.

Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач –

Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Л. Ландау, 27, м. Харків, 61080.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.